

CONSCRIPTIA URBARIALĂ A LOCALITĂȚII SANISLAU DIN 1774

ZORA BELEAN- ION BELEAN

Instaurarea dominației austriece în Ungaria și Transilvania, în urma războaielor pentru alungarea puterii turcești dintre anii 1683—1699, aduce profunde schimbări în toate domeniile vieții sociale deschizând perspective de dezvoltare, printr-o nouă orientare economică. Concomitent, s-au impus și consecințele acesteia determinate de vastul aparat statal de plătit cu armatele sale permanente de întreținut și povara neconținutelor războaie de expansiune, astfel că noul regim a oferit acestor provincii mai mult sarcinile decât beneficiile superiorității sale. Pentru a-și spori veniturile, statul trebuia să intervină în reglementarea raporturilor dintre iobagi și nobilime reducând sarcinile senioriale pentru a spori capacitatea de plată a supușilor. Pe această linie se înscrie reglementarea urbarială de la 1767 pe care împărăteasa Maria Tereza a motivat-o ca o necesitate pentru liniștirea mișcărilor țărănești și apărării poporului contribuabil de asuprire și abuzuri. Reglementarea este o acțiune complexă stabilind mărimea și structura sesiei, precum și sarcinile urbariale în funcție de aceasta. Pentru comitatele Arad, Bihor, Maramureș și Sătmar, sesia întreagă s-a stabilit între 26—36 iugăre arător, 8—12 coase (echivalent cu 8—12 iugăre) finat. Obligațiile de lucru s-au stabilit la o zi pe săptămână cu vitele sau două cu palmele pentru sesia întreagă, ziua socotindu-se de la răsăritul până la apusul soarelui incluzând mersul și venitul, timpul de mîncat al supusului și de hrană și adăpatul vitelor. Lucrul cu vitele se înțelege cu două vite de jug și carul propriu, iar la arat patru vite, plug și grapă proprie. În caz că nu are patru se întovărășește cu altul făcînd două zile în loc de una. Jelerul ce are casă (inquilin) trebuie să lucreze 18 zile pe an, iar cel fără casă (subinquilin) 12 zile pe an cu palmele. Conscriptia mai cuprinde o serie întreagă de reglementări privind raporturile dintre stăpîn și supuși.

În acest context prezentăm urbariul localității Sanislău din 1774¹ care constituie un argument al modului în care era respectată reglementarea urbarială pe domeniul Antal Karolyi din Sanislău. Prezentarea acestui urbariu înfățișează atît aspectele generale cît și unele aspecte particulare ale raporturilor agrare din zona Sătmarului. Urbariul cuprinde două părți:

¹ Arhivele statului Budapesta, Fond: Comitatul Satu Mare, dosar Sanislău, p. 1—9 (microfilm aflat în Muzeul Școlii generale Sanislău, planșa II—III).

Nr. întrebării	Întrebarea	Răspunsul
I	Are această localitate în prezent urbanu? Dacă are de ce fel este acesta? De cită vreme s-a adus înlăuntru?	Urbanu această localitate nu are
II	Dacă nu are urbanu fac îndatoririle iobăgeşti conform contractului atât iobagii cit şi jelerii? De cită vreme a început acest obicei sau a păşit la acest contract această localitate cu nobilul locului? Nu-i aşa dară că şi pînă a se face acest urbanu sau contract au fost altele? Şi dacă au fost de ce feluri şi cînd s-au început împlinirea datoriilor actuale?	Pînă acum contract nu a făcut această localitate cu stăpînul privind daturile şi slujbele.
III	Unde nu este urbanu sau contract din ce constă daturile şi slujbele iobagilor şi jelerilor către nobilul locului? Cînd şi în ce chip s-au adus înlăuntru aceste slujbe şi daturi?	Numărul anumitor slujbe ale iobagilor permanenţi au fost de 52 de zile, dar pe acestea cînd le-au îndeplinit cînd nu. În afară de aceasta plătesc taxă trei florini şi 12 creiţari, iar cei ce aveau voie să se mute lucrînd cu braţele şi cu animalele după cum cred, fac contribuţie în muncă 26 de zile, iar taxă plătesc 3 florini şi 12 creiţari. Jelerii care au casă slujesc anual 13 zile şi plătesc anual 51 creiţari, iar jelerii fără casă pînă acum nici nu au dat daruri nici nu au slujit. În afară de aceasta fiecare gazdă are obligaţia să taie un stîngen (öl) de lemne din pădurea stăpînului de moşie, de la fiecare vacă de muls să dea o cantitate (ittze) de unt, 12 ouă, şi un cocos fiecare gospodar. Şi jelerii care au vacă de la fiecare vacă de muls o măsură de unt, dar altceva din astea nu. De cînd îşi aduc aminte acestea au fost obligaţiile. Contribuţia iobagiilor care au avut

Nr. întrebării	Întrebarea	Răspunsul
		drept de liberă strămutare în bani și-n muncă este valabilă de 24 de ani.
IV.	Ce fel de venituri are această localitate și hotarul ei (Beneficia)? Sau ce feluri și de ce mărime sînt pagubele care de obicei ating localitatea și hotarul ei (Mateficia)? <i>Serries Beneficiorum</i>	
1.	Pămînturi arabile	Această localitate are teren arabil de 3 întorsături care-i bun și roditor, rodește grîu curat de două feluri, orz, ovăz, secară, porumb. Se poate ara cu patru vite. Au dar nu pot cosi de două ori.
2.	Fineață	Se găsește la un merföld de Sanislău la Carei. Fiind piața la Carei săptămînal și tîrg de țară aici își pot aduce surplusul de produse. Au animale și de tracțiune care au fost crescute pe pășune. Au pășuni pentru oi și porci.
3.	Piața	Se găsește la un merföld de Sanislău la Carei. Fiind piața la Carei săptămînal și tîrg de țară aici își pot aduce surplusul de produse. Au animale și de tracțiune care au fost crescute pe pășune. Au pășuni pentru oi și porci.
4.	Pășuni	Se găsește la un merföld de Sanislău la Carei. Fiind piața la Carei săptămînal și tîrg de țară aici își pot aduce surplusul de produse. Au animale și de tracțiune care au fost crescute pe pășune. Au pășuni pentru oi și porci.
5.	Apă pentru adăparea vitelor	Locuri de adăpat sînt destule
6.	Lemne de foc și pentru construit	Au puține lemne pentru tăiat.
7.	Vii	Nu au vii.
8.	Jir sau ghindă	Nu au.
9.	Dacă plătesc dijmă regală	Plătesc dijmă regală.
10.	Livezi, pometuri,	Nu au livezi.
11.	Trestie	Nu este
12.	Exploatarea sării, cărăușie	Nu este.
13.	Posibilități de cîștig bănesc prin muncă la mine sau fabrici	Nu au.
14.	Pescuit sau cursuri de apă navigabile	Nu sînt.
15.	Alte surse de venit în locuri de muncă învecinate	La 2—3 merföld sînt dealuri bune pentru vie.
16.	Dacă se practică bocșeritul vărăritul	Nu este.
17.	Alte venituri obștești ale satului	Are o moară uscată la care plătesc taxă o monedă de aur la nobil.
18.	Apă de topit cînepa	Au apă pentru topit cînepa
19.	Mori	Au moară uscată în localitate la 2 ore distanță este și moară de apă.

Nr. întrebării	Întrebarea	Răspunsul
1.	<i>Maleficiores serries</i> Pământ arabil	Cînd sînt multe ploii în locurile mai joase se adună apă și crește papură.
2.	Fîneață	Fîneața face o iarbă păpu-roasă și rară și o inundă apa.
3.	Piața	În localitate n-au lipsă de piață.
4.	Pășuni	Pășunile sînt cu papură și sălbatică și cu pomi, de aceea nu sînt folositoare pentru animale.
5.	Lemne pentru construit și de foc	Lemne pentru construit nu au.
6.	Mori	Nu duc lipsă.
V.	Cîte iugăre (hold) și ce fel de pămînt arabil și ce fîneață are o gazdă cu loc de casă întreg și cîte măsuri de Bratislava (Pojoyi mērōre) poate să semene într-un hold? Nu-i așa că poate să producă otavă?	Nu este diferențiere ca proprietari în funcție de mărimea și calitatea terenului gazdelor. Fiecare gospodar are pămînt arabil cam de 38 măsuri de Bratislava. Unii au avut ceva mai mult sau mai puțin. Într-un iugăr sînt cam 2 găleți de Bratislava. Nu se obține otava pentru că prima dată se cosea doar după seceriș fiind iarbă foarte rară. Un sfert din hotarul comunei este nisip de aceea dă roade mai puțin și în anii mai umezi se produc daune, de pildă în 1771 grîul a prins rugină fiind păgubiți de 300 cruci.
VI.	Cîte zile și ce fel de slujbe a efectuat pînă acum o gazdă, cu cîte vite de tracțiune? Și cînd au mers și s-au întors de la robotă socotitus-o în zilele slujbei?	Un gospodar cu patru vite ară 13 zile stăpînirii, celelalte zile de muncă le execută în funcție de timp sau necesitate cu animalele sau cu palmele. Mersul și întorsul de la slujbă nu se socotește.

Nr. întrebării	Întrebarea	Răspunsul
VII.	Dacă dau locuitorii comunei nonă? Dacă dau din ce produse le dau? Și de câtă vreme? Și dacă este în obicei în acest comitat nona și la alți nobili? În afară de aceasta ce a mai obișnuit să mai dea un iobag domnului său? Dacă au dat daruri, ori în bani ori în altceva, în ce au constat?	Din toate felurile de produse ca: grâu, orz, ovăz, secară, porumb, varză, cîne-pă, albine, de 24 de ani dau nonă și în afară de aceasta și dijma regească. Nu știu dacă la alți nobili din comitat, se plătește nona. Pentru a putea merge la târgul de la Carei și pentru vama de la podul din Moftinu Mare, ca să poată merge și veni liberi au avut datoria să lucreze la coasă patru zile. În rest nu sînt obligații la nici o dare.
VIII.	Cîte locuri de casă sînt în localitatea aceasta pustii? De câtă vreme și din ce pricină s-au pustii? Și acelea locuri cu cele ce se țin de ele cine le stăpînește?	Nu sînt locuri pustii în această localitate.
IX.	Dacă sînt iobagi veșnici sau nu?	Sînt puțini iobagi veșnici printre locuitorii satului.

chestionarul cu cele nouă întrebări și răspunsurile date de o comisie de treisprezece țărani din sat și tabela urbarială. Redăm mai jos cele nouă întrebări și răspunsurile date de comisia de țărani, (atît întrebările cît și răspunsurile sînt scrise în limba maghiară*), încercînd într-o oarecare măsură să păstrăm limbajul vremii.

În partea a doua este prezentată tabela urbarială a localității Sanislău care cuprinde numele și prenumele iobagilor și jelerilor, mărimea și structura sesiei și obligațiile față de stăpînul feudal. Din analiza tabelii reiese că în localitate existau următoarele categorii de supuși: 8 familii de iobagi veșnici ce dețineau o suprafață de 134 iugăre de teren arabil și 44 iugăre fineață, 128 familii de iobagi ce aveau drept de liberă strămutare și dețineau 1780, 4/16 iugăre teren arabil și 542 iugăre fineață, 38 familii de jeleri (inquilini) ce aveau casă și 9 familii jeleri fără casă (subinqui-

* Mulțumim colegului I. Forstenheizler pentru amabilitatea de a traduce textul în limba română.

lini). Intravilanul iobăgesc și jeleresc cuprindea 181, $\frac{2}{4}$ găleți de Bratislava echivalând cu aproximativ 98 iugăre. Trebuie subliniat că pe întregul domeniu nu exista nici o șesie întreagă cele mai mari fiind de $\frac{5}{8}$ în număr de 9, iar 57 de $\frac{4}{8}$, 59 de $\frac{3}{8}$, 9 de $\frac{2}{8}$ și 2 de $\frac{1}{8}$.

Obligațiile erau stabilite în funcție de mărimea șesiei (cu excepția sensului (stabilit la 1 florin de gospodărie) la țărani iobagi, jelerii cu casă aveau obligația de a lucra cu palmele 18 zile pe an și să plătească un florin, iar cei fără casă 12 zile de muncă cu palmele.

Obligațiile au constat din: robotă, nonă și darurile care cuprindeau censul anual, lemne de foc, o cantitate (ittze) de unt topit, găini, pui, ouă. Din cele prezentate se poate observa situația grea a iobagilor de pe aceste meleaguri fapt ce va determina o permanentă stare de nemulțumire. Acest lucru s-a evidențiat mai pregnant în timpul răscoalei de la 1784 condusă de Horia, Cloșca și Crișan, când autoritățile sătmărene au fost nevoite să instituie măsuri speciale³ pentru a împiedica extinderea răscoalei în aceste părți.

³ David Prodan, *Răscoala lui Horea*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1979, vol. I. p. 555, vol. II. p. 191.